

PIRKKALAN PITÄJÄN

KIINTEÄT MUINAISJÄÄNNÖKSET

Kertomus inventointimatkasta, jonka ylioppilas

Aarni Erä-Esko suoritti Muinaistieteellisen

Toimikunnan stipendiaattina lokakuun 1 - 10 pnä

v. 1948.

Joulukuun 31 pnä v. 1948

Aarni Erä-Esko

### Alkulause.

Pyhäjärven ympäristön muinaisjäännösten inventoimiseen saamani stipendin edellyttämän ajan perusteellisesti kuluttua loppuun Nokian ja Tampereen länsi-osan puolella, katsoin kuitenkin asialliseksi saada jonkinlaisen selvyuden Pirkkalan pitäjistä, koska sen esihistoria näytti olevan täydellisesti hämärän peitossa: - Koko Pirkkalan pitäjistä ei ennen sinne tuloani oltu käytettävissäni olleitten tietojen mukaan todettu yhtään kiinteää esihistoriallista muinaisjäännöstä. Niitten kolmen kiviesineen, jotka Pirkkalasta on aikoinaan tuotu Hämeen Museoon, löytötiedot ovat puutteelliset tai ainakin niissä on käytetty niin vanhanaikaisia nimiä, ettei paikkakunnalla niitä enää tuntenut kukaan.

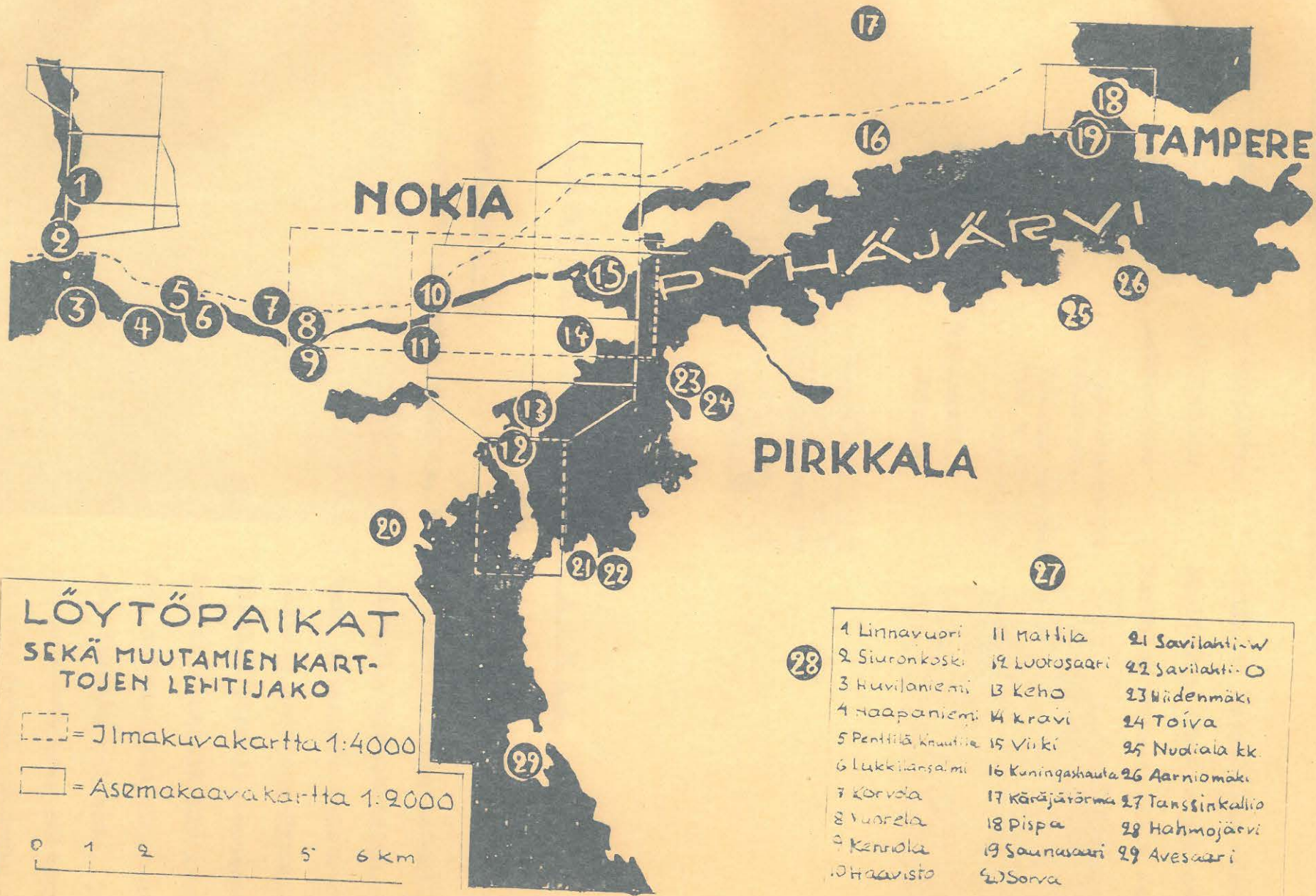
Lyhyen oleskeluni aikana saavuttamistani, edes jonkin verran Pirkkalan esihistoriaa selvittävistä tuloksista saan pääasiassa olla kiitollinen maanviljelijä Paavo Leukulle. Kotiseututyön harrastajana ja lämpimänä kannattajana hän osasi ohjata minut niille seuduille, joista muinaisjäännöksiä kansan perimätiedon ja paikannimistön perusteella voi etsiä, ja niitten paikkakuntalaisten luo, jotka yleensä pystyivät kiinnittämään jotain huomiota maillaan esiintyviin erikoisuuksiin.

Joulukuun 31.pnä v.1948

Aarni Erä-Esko

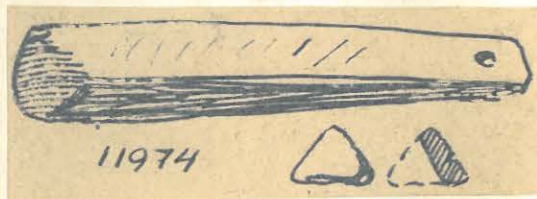
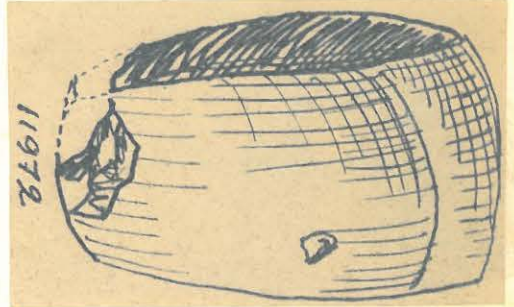
Selityksiä.

- △ = Kivikautinen asuinpaikka.
  - ▲ = Yksityinen kiviesine.
  - = Rautakauden kalmisto tai löytöpaikka.
  - ⊕ = Muinaislinna.
  - = Epämääräinen muinaisjäännös.
  - ∪ = Uhrilähde
- 
- ⑩ = Numero viittaa yleiskartassa (s.3) osoitettuun paikkaan.
  - ∅ = Raunion tai kummun halkaisija ympärillä olevan maanpinnan tasossa.
  - ⊥ = Raunion tai kummun keskiosan korkeus ympärillä olevan maanpinnan tasosta.



PIRKKALASTA LÖYDETYT MUINAISESINEET:

- |             |  |                                |
|-------------|--|--------------------------------|
| KM 5165:133 | tasataltta,  | Sankilan Matikkalan mäestä.    |
| HM 766      | kivitaltta   | Nuolialan Eskolan pellostä     |
| HM 927:1    | oikokirves   | Partolan Pereen Lalli -suosta. |
| KM 11972    | länsisuomalainen<br>oikokirves,<br>Riekon talosta<br>600 m etelä-<br>kaakkoon. |                                |
| KM 11974    | hioinkivi,<br>Aniasta  |                                |



KIVIKAUTINEN ASUINPAIKKA

21

Savilahti - W

Savilahden länsi-rannalla, vanhan laivalaiturin kohdalla



olevalla niemekkeellä, loivan, itäänpäin kallistuvan rinteeseen ja ranta-äyrään välisellä pienellä tasanteella, on ilmeisiä kivi-kautisen asuinpaikan jäännöksiä. Ko. tasanne pellostä, joka on savensekaista multamaata, on Pyhäjärven pinnasta n. 4 m:n korkeudella.

L. 15067

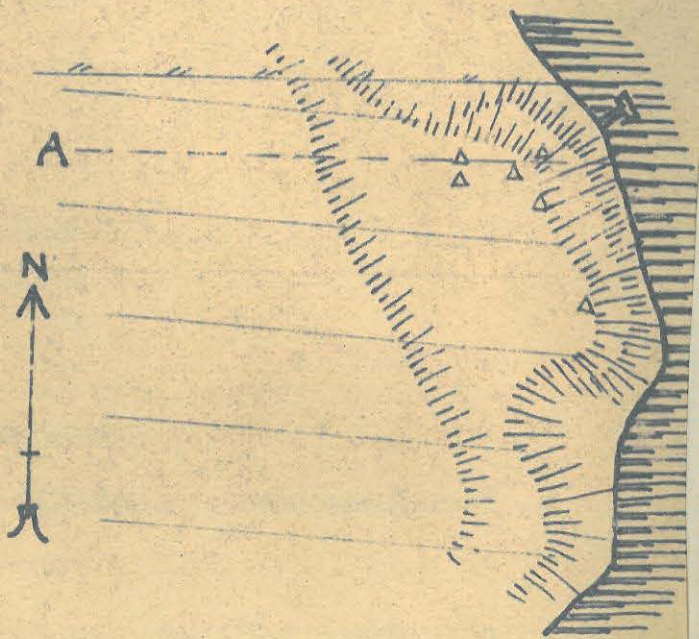
Savilahden kivik.as.p.etelästä

Käydessäni paikalla oli

LUONNOS

# PIRKKALA, SAVILAHDEN länsirannalla oleva kivikautinen asuinpaikka

Δ = Kvartsi-iskias





d. 15068

siinä ruis oraalla, ja  
sain tarkkailtua maata  
sen verran, että löysin  
6 kvartsi-iskosta ( KM  
11977:1-6<sup>s</sup>).

Ks. Yleiskarttaa

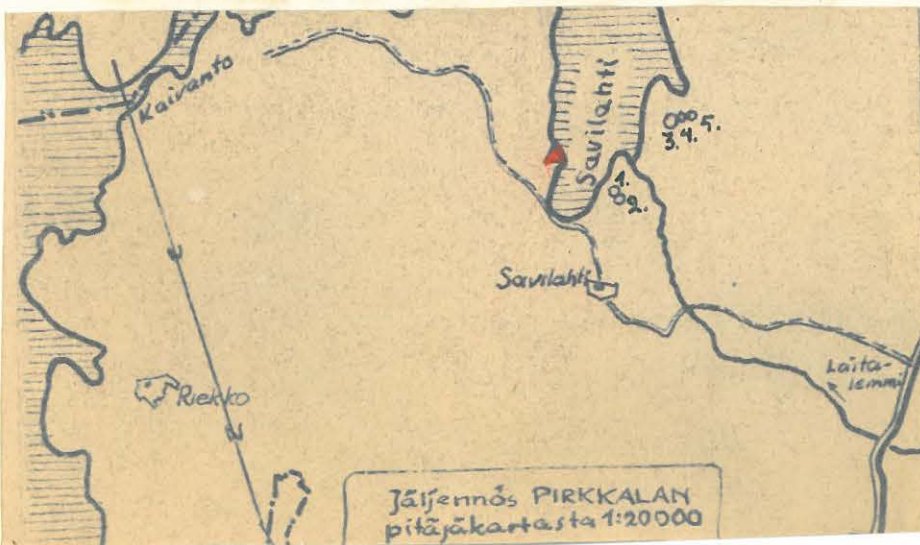
← Savilahti  
lounaasta

## RAUTAKAUTISET KALMISTOT



### SAVILAHTI - O

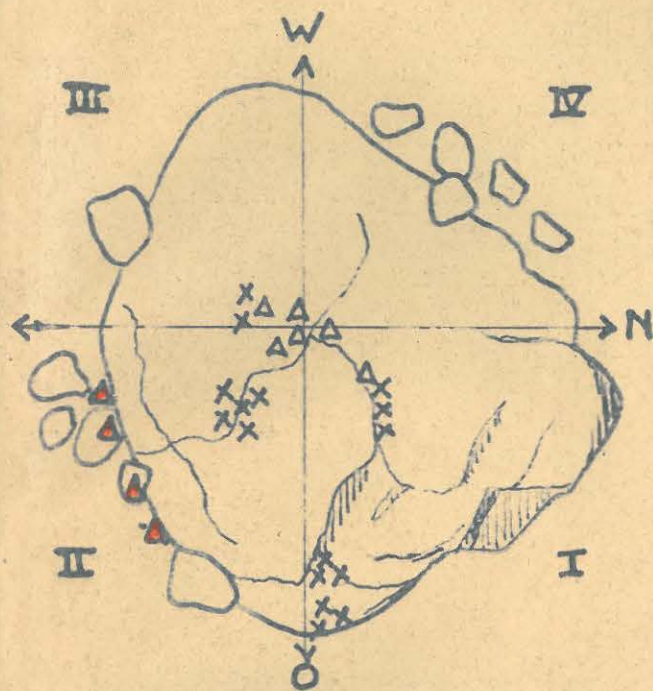
Savilahden itä-rannalla on vanhan perimätiedon mukaan 'aarrehautoja', ja siellä kerrotaan nähdyn 'aarnivalkeita'. - Koska Savilahti on ympäristoonsä nähden niin syrjäisellä seudulla ja lähiseudun talot, joista tarinoita kuulin, olleet samalla suvulla varsin kauan, en voinut katsoa kuulemiani kertomuksia täydellisesti 'kansantaru-inflation' turmelemiksi. - Niinpä jouduinkin Savilahden itä-rannan perinpohjaisesti tarkastettuani toteamaan ainakin viisi kumpua, joita hyvällä



syllä voi pitää juuri tarujen mainitsemina hautoina.

Lisäksi mainittakoon, että lahden O-rannan keskivaiheilla olevalle niemekkeelle

PIRKKALA, SAVILAHTI, Kumpu 1.



PROJEKTIO POHJOISESTA



PROJEKTIO IDÄSTÄ

- X = polttett. savipaloja
- Δ = —||— luumuruja
- A = —||— eläimen leu-
- kaluiden palasia
- Turvetta
- Noki- ja hiilipitoista
- multamaata
- Hiesua





on hiljattain rakennettu useita huviloita, joitten kivijalkoja sekä puutarhan terasseja katsellessani jouduin ajattelemaan, että edellämainitunlaisia kumpuja on jokunen aika sitten ollut useampiakin kuin mainitsemani viisi.



1. kumpu, sektori I

L. 15069

1. kumpu oli kiven (  $\varnothing$   $1\frac{1}{2}$  m ) ja sen päällä olevan nokisen, hiilensekaisen maan sekä muutamien pienempien kivien muodostama.

Suorittamani kiven päällisen kaivauksen tulokset:

Sektori I :

Poltettuja savipaloja sekä luumuruja yht. 105 gr. KM 11978:1 .

Sektori II :

Poltettuja (elukan leuka)luita yht. 85 gr. KM 11978:2 .

Sektori III :

Poltettuja luita 10 gr. KM 11978:3 .

1. ja 2. kumpu lännestä.



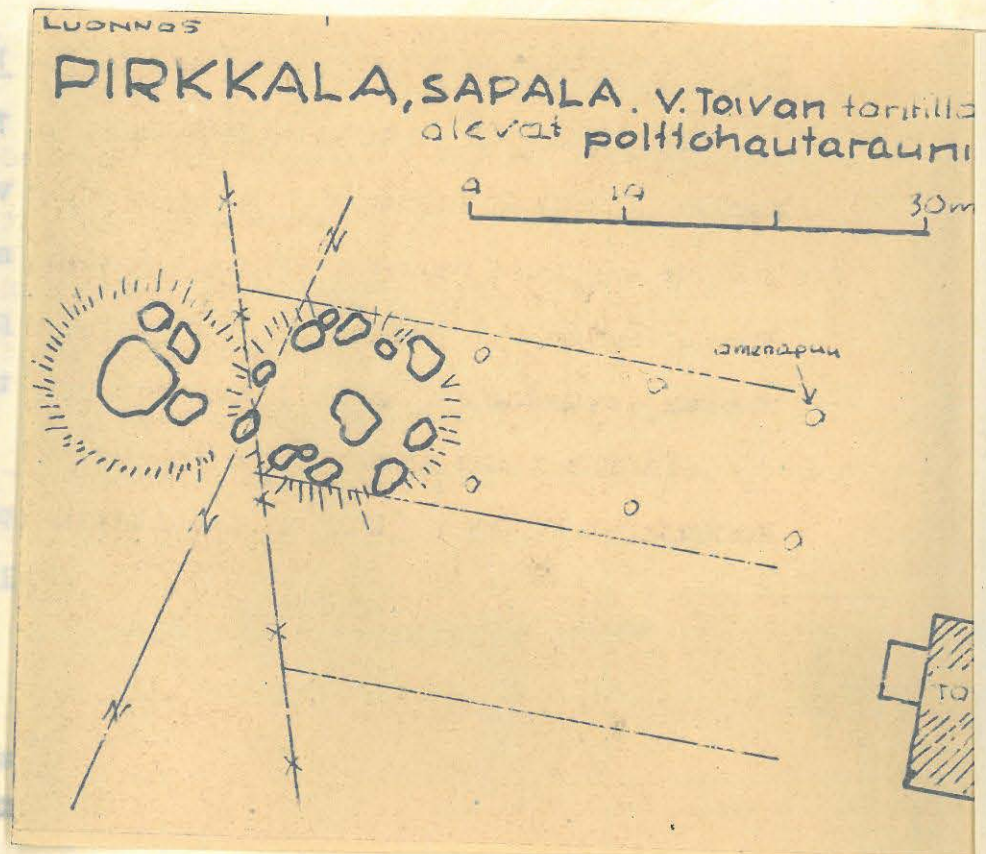
L. 15070

2. kumpu on pienehköjen kivien, saven tai tuhkan sekä poltettujen savipalojen sekainen (  $\varnothing$  1,2 m ;  $\perp$   $\frac{1}{2}$  m ).

3. kumpu: Ala-Topparin heinäladosta 15 m pohjois-koilliseen, matala, kiven ja nokisen maan sekainen, soikeahko raunio (  $\varnothing$  4-5 m ;  $\perp$  0,4 m ).

as kirjallista kirjastoista ja muista kirjastoista, joihin kirjastoja  
 on perustettu Suomessa ja Suomessa toimivien kirjastojen  
 toiminta-alueista ja toimintatavasta on julkaisun alla oleva  
 luettelo.

1) Kuvaa alla oleva...  
 2) Kuvaa alla oleva...  
 3) Kuvaa alla oleva...  
 4) Kuvaa alla oleva...  
 5) Kuvaa alla oleva...  
 6) Kuvaa alla oleva...  
 7) Kuvaa alla oleva...  
 8) Kuvaa alla oleva...  
 9) Kuvaa alla oleva...  
 10) Kuvaa alla oleva...



4. kumpu: Koillis-rinteisen pellon laidassa pyöreähkö  
(  $\varnothing$  4-5 m;  $\lfloor$   $\frac{1}{2}$  m ) kumpu.

5. kumpu: Kuin edellinen.

94

SAPALA, Toiva .

Pariikymmentä vuotta sitten rakennettaessa Sapalan talon maalle V.Toivan asuinrakennusta, kerrottiin perustusta kaivettaessa löydetyn keihäänkärjen. Oltuaan lasten leluna vuosikausia se on nyt kuitenkin hukkaantunut, enkä onnistunut kertomusten perusteella saamaan luotettavaa käsitystä sen tyypistä.

Toivan rakennuksen lounais-puolella on muutamia pieniä kumpuja, joita kuitenkin on tasoitettu tai muuten kauveltua.

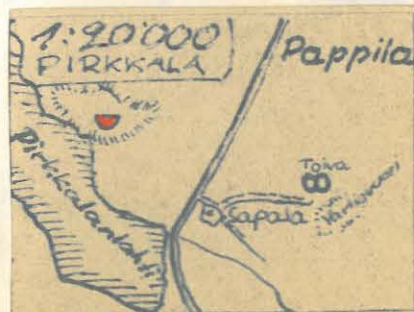


2.15071

Sapalan - Toivan kummut kaakosta

Rakennuksen luoteispuolella, Sapalan ja Toivan tontin rajan molemmilla puolilla on pari, ilmeisesti suurin piirtein vahingoittumatonta kumpua (  $\varnothing$  10 m;  $\lfloor$   $\frac{1}{2}$  m ). Niissä on siellä täällä joitain suuren puoleisia kiviä; molemmissa tuntuu olevan jonkinlainen silmäkivi.

Kaivamastani pienestä kuopasta havaitsin maan olevan nokista ja jonkin verran hiilen sekaista.

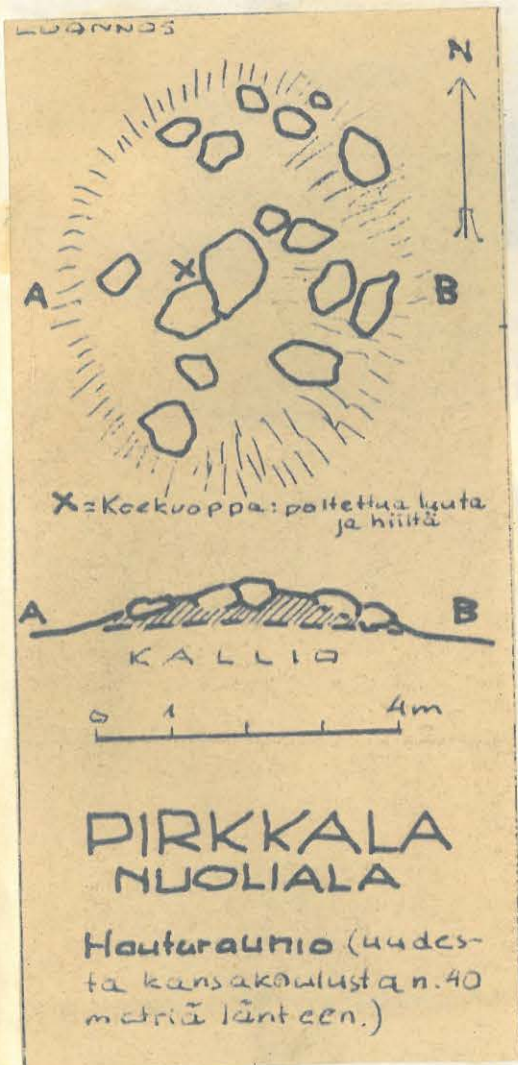


2/2

**NUOLIALAN Kk.**

Nuolialan uudesta kansakoulusta n. 40 m länteen, Spären maalla, kallion päällä, on soikeahko (Ø 5-6 m; L 0,5 m),

N-S -suuntainen kumpu. Pinnalla on näkyvis-  
sä useita 2-20 kg painoisia kiviä, joista  
keskimäisen ja suurimman viereen tekemäs-  
täni 15 cm syvästä kuopasta tuli esille  
nokista maata, hiiltä, sekä poltetun  
luun muru.

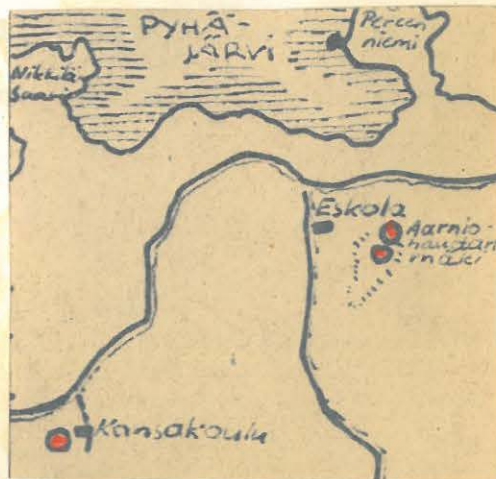


Nuolialan kk:n luona oleva *L. 15072*  
hautaraunio lounaasta.

2/2

**AARNIOHAUDAN MÄKI, Partolan kylässä.**

Eskolan talon maalla, rak.mest.  
J. Lehtosen rakennusten länsipuolella  
oleva, Puhajärven puoleisessa (pohjois)  
rinteessään selja- ym. pensaita kas-  
vava, ylempältä kuusimetsäinen mäki,  
jonka nimi Pirkkalan pitäjäkartassa  
on **A a r r e m ä k i**, on aikaisemmin ollut **A a r n i o h a u -**





L. 15073

Aarremäen päällä oleva kiviryhmä ( 1. ) Siimestön saunan katolta, lounaasta kuvattuna.



L. 15074

2. mäen alla, Lehtosen saunan lähellä, suuren kuusen juurella ( kuva yllä, pohjoisesta ), on varsin selvä ja kiinteä, kehän muotoinen kiviryhmä.

d a n m ä k i. - Perimätiedon mukaan ( kauppias Pere ) on mainitussa pensaita kasvavassa pohjois-rineessä 'aarrekätkettynä, ja siinä on nähty aarnivalkeita'.

Ko. alue on ollut osittain jonkinlaisena risujen kaatopaikkana ja muutenkin oli pensaitten, ohdakkeiden ja nokkosten seasta hankala tarkastella maastoa. - Luonteenomaisia tälle n. 10<sup>o</sup> kulmassa kallistuvalle pohjoisrinteelle olivat lukuisat, osittain maan sisässä, jonkinlaisissa ryhmissä olevat, kookkaanpuoleiset (> 100 kg ) kivet.

1. Mäen päällä, lähellä Siimestön raja-aitaa, on selvähkö kiviryhmä, ja

### 23 UHRIPAIKKA ( Sammaslähde )

Paavo Leuku:

"Hiidenmäellä", Tursiannotkon kohdalla on kalli-  
ossa Martin kaivo. - Seppälän Aukustin (+ n. v1939 ) lapsuudessa

nuoret kävivät heittäessä sinne rahaa ja neuloja onnentiedusteluun. - Kerrotaan, että Kijälän isäntä ( Kalle? tai hänen isä ) oli lapsena ( suunnilleen 1800 -luvun puolivälissä ) käy-  
teetty viimeksi Martin kaivolla saamassa parannusta ihotautiin,  
joka sitten parani. "

Mv. Paavo Leukun muistin mukaan Martin kaivo olisi ollut jonkinlainen kallion kolo, jossa kuuminkin kesinä aina oli vettä. - Käydessämme paikalla emme enää onnistuneet sitä löytämään. Sil-  
lä paikalla, jossa P.L. muisteli lähteen olleen, oli nyt kallion  
päällä paksuja mättäitä ja heinää.

Ks. kartta s. 7 (  ).

24

## VARTIOVUORI

Paavo Leuku:

" Vartiovuorelta näkyy Sotkanvirran suulle ja Taipaleen ( kylä Nokianvirran etelä-puolella ) seudulle. Sieltä pidettiin vahtia järveltä tulevia vihollisia vastaan. - Kyseessä pitäisi olla perimätieto, joka ulottuu Suomen sotaa vanhemmalle ajalle -."

Vartiovuori on pitkänomainen kallio, jonka reunat eivät ole erikoisen jyrkät. - Minkäänlaisia kivivallien jäännöksiä en havainnut, enkä liioin voinut määritellä, minne päin väisi ajatella olleen näköyhteyden, sillä vankka metsä peittää nykyisin koko mäen.

## EPÄMÄÄRÄISET MUINAISJÄÄNNÖKSET



### Lapinraunio Avesaarella

Avasaaren lounaisosassa, lähellä rantaa, jyrkkäreunaisen kallion päällä, on kymmenkunta vuotta sitten ollut pyramidin

muotoinen kiviröykkiö (  $\varnothing$  5 m;  $\downarrow$  1½ m ).  
 Sen ollessa kutakuinkin sillä kohdalla,  
 mihin katsottiin sopivaksi rakentaa lai-  
 valaituri, vieritettiin röykkiön kaikki  
 kivet kalliolta alas laiturin perustaksi.



Röykkiön pohjois-osassa oli sen  
 purkajan kertoman mukaan jonkin verran  
 hiiltä ja tuhkaa. Käydessäni paikalla  
 rankkasateen ja rajuilman yllättäessä  
 en ollut halukas penkomaan sen pohjaa,  
 ja se oli muutenkin jo sen näköinen,  
 että se tuskin enää voi tulla enemmän  
 tutkimisen esineeksi.



L. 15075

Avesaaran hävitetyn lapin-  
 raunion paikka -statiivin  
 ja karttalaukun kohdalla -  
 idästä(yllä) ja pohjoisesta

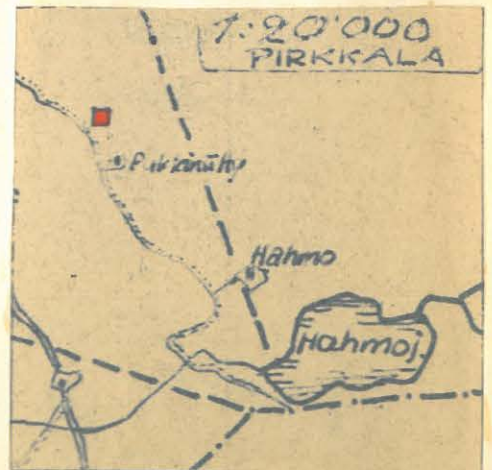
28

Hahmojärven kiviröykkiö

*pohjois-maailma*

L 15076

Anian Pukkiniityn talon on ollut  
 kallion päällä kiviröykkiö, joka samoin  
 kuin edellinen on joutunut hävityksen  
 uhriksi. ( Ks. opettaja Elli Äyränteen  
 karttaluonnosta ja hänen hävitystyössä  
 mukana olleitten oppilaitten kertomuk-  
 sien perusteella piittämää rekonstruktioa



← Hahmojärven röykkiöstä, top.ark:ssa )

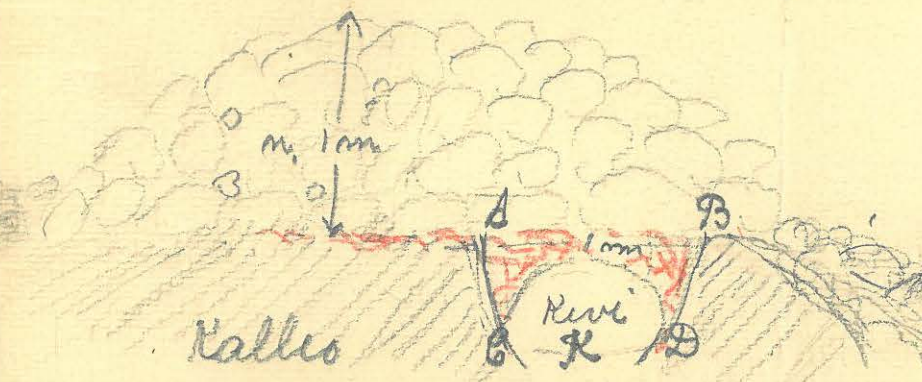
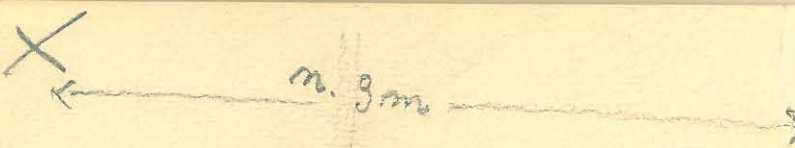
TANSSINKALLIO, Sorkkalan kylässä.

Paavo Leuku:

"Tanssinkallion nimi johtuu vanhan tarinan mukaan siitä, että pirut ovat siinä pitäneet festiä. Kalliossa pitäisi sen johdosta olla ihmisen jalanjälkiä."

Nimi siis ei johdu nuorison huvittelupaikasta ( K.V.Kaukovalta ), jota paitsi kallio on synkässä korvessa.





*Punaisella merkitty tukka ja hiilet*

Rivittömässä pieninä kiviä asetettu suurien lomien.

Pohjakallionna oleva kalliosyvennys, jonka pohjalla pyöreä kivi kulaantuneena kalliosloven sivuun. Kallioslovenna, eniten hiilisiä tukkaa, punaista kiveä. Ympäristöllä myös vähäisen tukkaa ja hiiltä.



Kalliosyvennys piialta pain nähtynä ja sen pohjalla oleva kivi

